

ZIENTZIA

INAKI IRAZABALBEITIA (ZETIAZ-ELHUYAR)

URTEURRENAK

125 urte betetzea ez da txantxetako gauza. Pertsonok kasik ezinezkoa dugu, oraingoz bederen. Erakundeek ordea errazago. Alabaina, asko dira bidean gelditzen direnak eta bestetik, bizirik egonik ere, asko dira lozorroan, letargoan, dirauten erakundeak. Ez da hori gaur hona dakargun *Nature* zientzi astekari ospetsuaren kasua. Urteek, ardo onari bezala, sendotasuna eta indarra eman diote. Horrexegatik, egun bazterrezinezko erreferentzia da zientziaren munduan.

Ingalaterra victorriarrean, Darwinen *Espezieen Jatorria* liburuak sortutako zurrunbiloaren erdian jaioa, intelektual ireki eta adoretzu batzuen umea izan zen. Zientziaren dibulgazioa zuen helburu. Hauxe zion zurrunbilo haren eragileetako bat izan zen T.H. Huxley-k: «*Lehenik eta behin, zientzi lanak eta aurkikuntzak jendearen begien aurrean jartzea eta zientziak onarpen handiagoa izan dezan eguneroko bizitzan eta Hezkuntzan*». XX. mendearkin batera heldu zion ikerketa-aldizkari izateari *Nature* eta harez gero, zientziaren garapenaren une distiratsu askok, ADNren egitura aurkitzeak esaterako, bere orrialdeetan izan dute islada.

Egun *Nature* lobby-modukoa da eta bertan argitaratze soilak kalitatea damaio lanari. Zientziaren zenbait alorretan *Nature* ezezkoa lortu eta gero jotzen dute ikerlariak beste aldizkarietan argitaratzera.

Gugandik gertuago, 20 urte bete ditu *Elhuyar* aldizkariak. Kopuru xumea aurrekoarekin konparatuta, txit adierazgarria ordea euskararen egoerari erreparatzen badiogu. Garai hartan, « $2 + 2 = 4$ » nola irakurri eztabaidatzen ari ginen; egun arrunt bilakatu dira honakoak: «Prekozenoen sintesibidean: anetolaren bromazio- eta desbromazio-erreakzioak».

Zeinek du meritu handiagoa? □

SALBA DEZAGUN ANTARKTIKA

Lerrohauen segidan datorrena azaroaren 19ko New Scientist-eko editorialaren itzulpena da. Bere interes eta zorrozta-sunagatik zuzen-zuzenean damaizuguna.

«Zientziaren Kontinentea esaten zioten Antarktikari. Baffinek hori egin zuen amets, baina mundua hori desegintarazten ari da. Joan den hamarkadan hamarkoiztu egin da bisitatu duten turista-kopurua. Aurtengo uda antarktiarrean 8.000 lagun inguru lurreratuko dira.

Gurutzuntziek toki gehiago bisitatuko dituzte. Operadore berriak, esperientzia txikikoak maiz, daude arazoa ikertzen ari den Cambrigde-ko Poloetako Ikerketarako Scott Institutuko Debra Enzenbacher-en arabera. Duela bi urte, turista-talde bat tranpak jartzen harrapatu zituzten Desolazio irlako interes zientifiko bereziko gune batean.

Duela hiru urte, Antarktikaren arazoak konpondu zirela eman zuen istant batez. Mundu-parke izendatu zuten eta ingurugiro-protokolo berria esleitu zioten. Alabaina, hondakinak isurtzeko, larrialdi-planetaryko, eta ingurugiro-inpaktuen ebaluaziorako arau berriak zituen protokoloa ez da inoiz inplementatu. Antarktikako Hitzarmenaren 30 estatuetatik hamarek bakarrik sinatu dute protokoloa.

Proposamenari egin behar zaion eranskin garrantzitsu bat, bisitarien ingurugiroaren babesarekiko erantzukizun legala hain zuzen, eztabaidatzeko bi bilera baino ez dira egin. Astirotasuna ez da txarra, larritasun-eza adierazten du ordea.

Jarrera horren ondorioak joan den astean azaleratu ziren. Negoziatzaileak eranskinaz eztabaidatzeko Herbeheretan bilera egiten ari ziren bitartean, Reuter-ek zera eman zuen aditzera Buenos Airesetik: Argentinako Antarktikako Institutuak Marambioko basean 80.000 litro erregai isuri zituela uztail eta abuztuan. Giro oso txarra omen zen basetik kanpo eta argentinari-erek diotenez, isuriaz aire-armadako pilotu batek ikusi zuten arte ez ziren jabetu. Argentinak ez du deus esan defentsa-ministraritzan informazio-itukina gertatu arte.

Protokoloak eta bere eranskinak laguntasun handia emango diote ingurugiro-plangintzari. Antarktika handia da eta isuri batek baino gehiago gertatu beharko du kalte larririk gertatu aitzin. Alabaina, zientzilariek beren baseak garbi iraunarazterik ez badute, nola jarriko dizkiete besteei garbitasun-estandar altuak?»□

GIZARTEA

ELIXABETE GARMENDIA

Mahai-inguru eta tertulietan derrigorrezko hizpide, zutabegile gutxik utzi dute amua hozka egin gabe —Urola aldekoek fabrika tailer txiki zeneko istorioak kontatzeko aprobetxatu dute— eta irakurleen gutunetan ere isladatu da eztabaida, hori guztia kolore orotako politiko, sindikalista eta adituen adierazpenez gain. Azkenean, 70eko hamarkadako batzar amaigabe haietako batean bezala aurkitu gara, eta dena Marcial Ucinек lantegi berria Lezon jarri ordez Baionan kokatzea erabaki duelako.

Hau idazten ari naizenean ez da oraindik azaldu, baina ez litzateke harritzekoa Madrilgo astekariren batean erreportaje zabala argitaratzea, ilustrazioz ondo hornitua, Lezo aldea lurjota, Baionak, hau da, Frantziak, etorkizuna ostu diolako.

Esanak esan, iritzi-espektroa ortzadarraren parekoa izanik eta ur handiagoetan sartu gabe, Hegoaldetik Iparralderanzko pasabiderenbat zeharkatzera goazenean, orri bat eman behar ligukete hiruzpalau argibiderekin:

1. Lapurdi ez da Hendaiako hondartza ederra bakarrik.
2. Lapurdi Donibane-Lohizuneko tipismoz beteriko bazterrak baino zerbait gehiago da.
3. Lapurdik ez du aski Miarritzeko glamourrarekin.
4. Lapurdi ez da B&B-ko galerietan amaitzen.